

Rahvusoperi üksainus ballett

Estonia Teatris esietendus 15. detsembril Sergei Prokofjevi ballett "Tuhkatriinu". Koreograaf Mai Murdmaa, dirigent Jüri Alperen, kunstnik Riina Vanhanen. Tuhkatriinu osas – Kaie Kõrb.

Estonia Teater pürgib rahvusoperiks ja küsib avalikult: kas ja kellele on teda vaja? Tõepoolest, taotlus näikse loomulik – Estonia on ikkagi vabariigi ainus muusikateater. Seega paratamatult juba aastaid esindusteatri funktsioonide täitja. Kas ei peaks rahvusteatriks saamine sõltuma mitte niivõrd rahvaajadusest, kuivõrd selgepiirilisest plaanist või kujutlusest, misugune, kui suur ja kui tihti uuenev peaks olema selle teatri repertuaar.

See küsimus polegi nii retooriline, kui ehk tundub. Näiteks Londonis tegutseva inglise rahvusteatri puhul alustati rahvusteatri staatuse saamiseks ettevalmistusi 18. sajandi keskpaiku, 20. sajandi alguses koostati detailne kunstiline ja finantsplaan, ning alles 1964. aastal pälviti ihaldatud nimetus. Loomulikult ei pea sellist kurbloolist stsenaariumi eeskujuks võtma. Ehk hoiatab aga misugune näide arusaama eest, et Estonia juubeliaastal oleks efektnine nimetada teater rahvusoperiks.

Mis puutub see kõik Mai Murdmaa esietendunud "Tuhkatriinusse"?

Estonia Teatri novembri–detsembri repertuaarilehest võib lugeda, et mängukavas on koos "Tuhkatriinuga" viis balletilavastust. Kahe kuu jooksul etendatakse neid viit kokku kümme korda. Mis on nii viiekordse arvude põhjuseks?

datud episoodid mõjuvad vägivaldselt ühendatud jadana.

Neon, torukübarad ja lotakad kampsunid

On see kontseptuaalne puudulikkus? Või koreograafiline ebaõnnestumine? Sest "Tuhkatriinu" on ehmatavalt mittemurdmaalik. Leidub küll äratuntavaid tsitaate varasemast Murdmaast: "Romeost ja Juliast", "Kadunud pojast", "Meistrist ja Margaritast". Aga ikkagi mõjub uskumatuna "Tuhkatriinu" tantsukeele vaesus. Ometi tavatseti varasematel aegadel Murdmaale pahaks panna just kombinatsioonide keerukust, tantsukeele liigset tihedust. Seekord on suitsa vastupidid: muusika lainetab ja kirkleb, laval ei toimu õieti midagi...

Sama segase mulje tekitab lavastuse kujundus. Ei saa aru, kus on illustratsioon, kus tundekaemus. Kord on muinasjutt, kord ilustatud elu. Kord näeme lotakaid kampsuneid, kord kohevaid kleite. Kord veiklevad neontoonid, kord torukübarad ja minimalistlikud punased trikood.

Ainulisuse väärtus ja risk

Loomulikult oli "Tuhkatriinu" esietendus Kaie Kõrbi etendus. Näib, et lõpuks ometi on hakatud teadvustama Kõrbi väärtust Estonia Teatrile, seda õnneks laiemalt kui pelgalt teatri sees. Küll on kahju, et Kõrb ei teinud kaasa Murdmaa "Kuritöös ja karistuses", too lavastus olnuks – nii tantsukeele läbitöötatuselt kui fabuleerimise fantastiliselt terviklikkusest – midagi tõeliselt tema jaoks. Kõrbi Tuhkatriinu on iga-

tamatult juba aastaid esindustati funktsioonide täitja. Kas ei peaks rahvusteatriks saamine sõltuma mitte niivõrd rahavajadusest, kuivõrd selgepiirilisest plaanist või kujutlusest, mis-sugune, kui suur ja kui tihti uuenex peaks olema selle teatri repertuaar.

See küsimus polegi nii retooriline, kui ehk tundub. Näiteks Londonis tegutseva inglise rahvusteatri puhul alustati rahvusteatri staatuse saamiseks ettevalmistusi 18. sajandi keskpaiku, 20. sajandi alguses koostati detailne kunstiline ja finantsplaan, ning alles 1964. aastal pälviti ihaldatud nimetus. Loomulikult ei pea sellist kurbloolist stsenaariumi eeskujuks võtma. Ehk hoiatab aga naisugune näide arusaama eest, et Estonia juubeliaastal oleks efektne nimetada teater rahvusooperiks.

Mis puutub see kõik Mai Murdmaa esietendunud "Tuhkatriinusse"?

Estonia Teatri novembri–detsembri repertuaarilehest võib lugeda, et mängukavas on koos "Tuhkatriinuga" viis balletilavastust. Kahe kuu jooksul etendatakse neid viit kokku kümme korda. Mis on nii väikeste arvude põhjuseks? Koreograafide vähesus? Kindlasti. Vauajate nappus? Vaieldamatult. Kas pole seega käest libisemas olulisemaid valdkondi potentsiaalse rahvusteatri tervikus? Ons tegu rahvusooperiga, kui mängukavas vaid viis balletti, kõik klassikalised? Ja kui balleti mängukava uuenumine tähendab vaid ühtainust, heal juhul kaht uuslavastust aastas?

Mai Murdmaa, Mats Ek, Mati Unt

Murdmaa "Tuhkatriinu" pole ometigi klassikaline ballett, võidakse (näiteks eeltatvustuste põhjal) vastu väita.

Tõepoolest, eesriide avanedes näeb, et Tuhkatriinu on pikas kampsunis ja kalossitaolistes jalanõudes neiu. Pisut hiljem paneb ta ette vahvad timarikud prillid. Kahtlemata ebaharilik, kui mõelda klassikalistele kohevates see-likutes Tuhkatriinudele. Samavõrra ehmata-va ja ebaharilikuna mõjus on Prints, kes oma kallimat taga otsides

"Tuhkatriinu" oli Kaie Kõrbi etendus.

satub missivõistlusele, bordelli, narkarite keskele... See kõik oleks mõistetav, kui Murdmaa "Tuhkatriinu" oleks tänapäevane muinasjutt, traditsiooniline faabula ja muusika asetatud uude ja iseseisvasse kuube.

Murdmaa lavastuse kaasaega kanduvad hetked ja seosed haakuvad mitmel moel nii maailma tantsukatsetuste kui ka kohaliku teatripildiga. Meenuvad rootslase Mats Eki kiilas-

päiste väärdunud lindudega "Luikede järvi", Mati Unt, kes ei kohku klassikalisi tegelasi patuurkasse viimast või narkouima uinutamast.

Ent Murdmaa "Tuhkatriinus" on teinegi pool. Tuhkatriinu, kes tagalaval oma haldja–ema käte vahele naaldub ja kelle ees aastaajad tantsu löövad; Tuhkatriinu, kes kohevas kleidis ballile ilmub. Veider Prints, kes ajastu-kohaseid rõivaid kannab, muinasjutu-

printsilikult liigub ja käitub.

Saab ka nii. Kasvõi põhjendusega, et Prints–Tuhkatriinut elavad mingis omas maailmas, et armastus tõstab nad maast lahti ja muudab muinasjutuliseks keset halastamatut argipäeva.

Paraku on häda selles, et vaataja neid juurdemõeldud põhjendusi ei tea. Lood lähevad segamini – muinasjutuball ja narkomaan, kõrkevõitex armastus ja lõbumaja. Erineva sülistikaga lähen-

"Tuhkatriinu" tantsukeele vaesus. Ometi tavatseti varasematel aegadel Murdmaale pahaks panna just kombinatsioonide keerukust, tantsukeele liigset tihedust. Seekord on suisa vastupidi: muusika lainetab ja kirkleb, laval ei toimu õieti midagi...

Sama segase mulje tekitab lavastuse kujundus. Ei saa aru, kus on illustratsioon, kus tundekaemus. Kord on muinasjutt, kord ilustatud elu. Kord näeme lotakaid kampsuneid, kord kohevaid kleite. Kord veiklevad neoatoonid, kord torukübarad ja minimalistlikud punased trikood.

Ainulisuse väärtus ja risk

Loomulikult oli "Tuhkatriinu" esietendus Kaie Kõrbi etendus. Näib, et lõpuks ometi on hakatud teadvustama Kõrbi väärtust Estonia Teatrile, seda õnneks laiemalt kui pelgalt teatri sees. Küll on kahju, et Kõrb ei teinud kaasa Murdmaa "Kuritões ja karistuses", too lavastus oluks – nii tantsukeele läbitõotatuselt kui fabuleerimise fantastiliselt tervikkuselt – midagi tõeliselt tema jaoks. Kõrbi Tuhkatriinu on igatahes üliveetlev: pikad jooned, tehniline täpsus, rollielu prillides tirtsust ballistaarini.

Jõuamegi tagasi rahvusooperini. On selge, et Kaie Kõrbi suurusastmel staare ei saa rahvusooperi kinni hoida, ka siis, kui teater saab oma võlurohu – erifinantseerimise, hinnaklass ja vastuvõtt, mis võib tipptantsijale laias ilmas osaks saada, on ühes peaaegu–banaanivabariigis veel hulk aastaid kättesaamatu.

Ent hoopis olulisem on muu: kas rahvusooperi ballett jätkab ühe uudislavastusega aastas? Kuidas säilitada siis tantsijate vormi? Ja kui too üks ja ainus ebaõnnestub...

Üleväärtustatud ainulisuse pitsker on tegelikult päris ohtlik. See võib sündida loobuma igasugusest proovimisest ja üritamisest, sest **ühainsa** puhul võib iga altminek olla hukatuslik.

KADI HERKÜL

HARRI ROSPU